

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

28 maart 2021

Palmzondag

Inleidend orgelspel

kaars staat aan

Welkom en Votum en groet

Antwoordlied Tot u, Heer

Inleiding

Bijbeltekst

Lied 440: 1 2 3 4

Preek Koen

Jezus als held? Gemeenteleden, luisteraars,

Wij mensen kunnen niet zonder helden. Ze zijn er dan ook te kust en te keur: oorlogshelden, zeehelden, verzetshelden, sporthelden, striphelden, helden van het witte doek, gevallen helden. Het woordenboek definieert een held als een strijder die uitblinkt door moed en die bereid is veel, zo niet alles op te geven voor een hoger doel. Dat klinkt heldhaftig! Zo omschreven kan op bijzondere momenten iedereen een held worden. Het gaat erom hoe je je in die bijzondere omstandigheden gedraagt. En of dat vervolgens ook door anderen wordt opgemerkt is vers twee: veel helden verrichten hun heldendaden in het verborgene.

Nu heeft ook het jaarthema van de remonstranten met helden van doen: Mijn held en ik. In het bijbehorende boekje komen heel wat bijbelse helden ter sprake, Simson bijvoorbeeld, Johannes de Doper en Paulus. Het bijzondere van bijbelse helden is dat ze lang niet altijd zo heldhaftig zijn. Ze strubbelen nog wel eens tegen als God hen een opdracht geeft, ze hebben zo hun zwakke plekken en vleug tragiek. Soms zijn het net antihelden.

De vraag die we ons vanmorgen op Palmzondag stellen is: zou je Jezus ook als held kunnen typeren? Als je het palmpaasverhaal leest van Jezus' intocht in Jeruzalem, dan heeft Jezus daar trekjes van een held met dito heldenverering. Jesus Christ Superstar. Mensen juichen Jezus toe en leggen hun jas en palmtakken op de weg waar hij voorbijrijdt op zijn ezel. Jezus beschouwen als held, dat is toch niet zo vreemd gedacht. Toch wordt Jezus niet vaak een held genoemd. In dat boekje Mijn held en ik heeft niemand gekozen voor Jezus als zijn of haar held. En in mijn boekenkast staat een aardig boekje over Jezus met als titel 'En wie zeggen jullie dat Ik ben?' met heel veel benamingen voor Jezus zoals zoon des mensen, licht der wereld, lam Gods en verlosser, maar de term held ontbreekt. Toch kunnen we met die term

held bepaalde aspecten van Jezus' leven en optreden beter tot hun recht laten komen. Ik noem er drie: Jezus als held op reis, als tragische held en als rolmodel.

De reis van de held. De meeste culturen kennen verhalen over helden. Vaak zijn ze opgebouwd volgens een bepaald stramien en worden getypeerd als De reis van de held. Die verhalen kennen vaste ingrediënten: de hoofdpersoon, de held, is vaak van bijzondere komaf en krijgt een bijzondere opdracht om iets te bereiken. Dat kan natuurlijk van alles zijn, van het veroveren van een ander land tot het genezen van zieken, de wereld veroveren tot een eind aan honger maken. De weg die de held moet bewandelen om zijn doel te bereiken, zijn reis, zit vol met onverwachte wendingen, obstakels en tegenslagen. De held wordt van veel kanten tegengewerkt maar heeft gelukkig ook helpers die hem helpen om de tegenslag te boven te komen. Ik kan het nu niet verder uitwerken, maar veel elementen uit Jezus' levensverhaal zijn in te passen in het stramien van de reis van de held. ... Het is zeker niet zo dat al die verhalen eindigen met 'eind goed al goed' en ze leefden nog lang en gelukkig. In een aantal van die verhalen gaat de held ten onder, het is een verhaal over een tragische held.

En dat tragische aspect, dat geldt zeker ook voor Jezus. Iemand die daar oog voor heeft is filmer Paul Verhoeven in zijn Jezusboek. Het gaat Verhoeven om de mens Jezus, en hij heeft daarbij veel oog voor de tragische aspecten van diens leven: de twijfels en mislukkingen. En, opvallend, Verhoeven durft wel te spreken over Jezus als held, bijvoorbeeld als hij de vraag stelt: Mag een held wel vluchten? Een enthousiaste menigte zou Jezus als charismatische wonderdoener, als held, hebben willen uitroepen tot koning van Israel. Maar Jezus onttrekt zich daar aan en vlucht. De mensen willen iets anders van hem dan hij kan brengen. Daarom stelt hij teleur en loopt het tragisch met hem af. Precies wat ook met Palmпасen speelt: vandaag is het hosanna, morgen kruisigt hem.

Als laatste aspect van Jezus als held noem ik Jezus als rolmodel. Veel helden zijn rolmodellen, ze hebben een voorbeeldfunctie, een specifieke kwaliteit of eigenschap die navolging verdient. Jezus als held is voor christenen zo'n rolmodel. Hij is voor zijn volgelingen een bijzondere bron van inspiratie. Zijn volgelingen worden uitgenodigd hem na te volgen (imitatio Christi). Het moderne passiespel De Passion is daarvan een mooi voorbeeld. Mensen worden uitgenodigd om de reis van hun held Jezus voor een stukje mee te beleven, bijvoorbeeld door dat grote lichtgevende kruis een stukje mee te dragen. Ze hoeven het leven van Jezus niet te copieren, maar hopelijk wordt er wel een bezinningsproces op gang gebracht. Wat heeft zijn leven ons eigenlijk hier en nu te zeggen? Toen De Passion in Enschede plaats vond inspireerde het brandweermannen daar het kruis op te nemen om daarmee de vuurwerkramp te herdenken.

Maar nu collega Tjaard: is Jezus niet meer dan een held?

Orgelspel

Preek 2, Tjaard

Was Jezus een held, net zoals andere helden, of was hij meer dan dat? Anders geformuleerd: is Jezus principieel anders dan andere helden? Voor een begin van een antwoord duik ik eerst even in de geschiedenis. Maar ik verklap alvast dat ik twee tegengestelde antwoorden zal geven: 1. Natuurlijk was hij een held net als alle andere helden. 2. Ik vind hem toch bijzonderder dan dat...

In de achttiende eeuw, de eeuw van de doorbrekende Verlichting, speelde zich hier in Rotterdam een oorlog af. Een oorlog die de boeken in zou gaan als de Socratische oorlog. Maakt u zich geen zorgen als het u niets zegt. U hebt vast wel goed opgelet bij de geschiedenislessen. Het was namelijk vooral een klein oorlogje tussen theologen. Hier in Rotterdam werd aan het debat meegedaan door twee theologen: de bekende gereformeerde theoloog Petrus Hofstede en de remonstrantse predikant Cornelis Nozeman. De laatste is tegenwoordig vooral bekend van zijn boek met Nederlandse vogels. Aan de hand van prachtig beschreven en door de doopsgezinde Sepp getekende vogels, toonde hij hoe prachtig de schepping was. Uit de schepping – zo leerde de theologie van zijn dagen – zou je vanzelf komen tot geloof in de Schepper, in God. Zoals u begrijpt, dat is een manier van theologie bedrijven die uitgaat van vertrouwen in de mens. Vanuit het menselijke kun je komen tot goddelijke kennis. Er is geen principiële onmogelijkheid om vanuit de wereld tot de hemel te komen.

Dit standpunt zou Nozeman ook innemen in de zogeheten Socratische oorlog. De Franse romanschrijver Jean-François Marmontel, actief in de kring van de Encyclopédisten, had geschreven over Bélisaire, Belisarius, een romeinse legerman. De vertelling zal ik u nu besparen. Maar zijn verhaal gaat ervan uit, dat een rechtschapen en deugdzaam heiden ook de hemel kan bereiken. Daar hoeft u beslist geen christen voor te zijn, daarvoor hoeft u niet in Jezus te geloven. Dit boekje, dat een oproep tot tolerantie was, viel niet goed bij orthodoxe christenen. Niet in Frankrijk, maar ook niet in Nederland. Petrus Hofstede, gereformeerd predikant in Rotterdam, schreef een vlammend betoog.

Als alleen een deugdzaam leven al tot de hemel zou kunnen leiden, zou Christus voor niets geleefd hebben. Het is belachelijk dat bijvoorbeeld Socrates – wiens homoseksuele verhoudingen hem ernstig worden aangerekend, in de hemel zou kunnen komen. Dat was toch een onmogelijkheid. Buiten Christus geen heil. Geen hemel voor heidenen en zeker niet voor Socrates. Vandaar de term socratische oorlog.

De remonstrantse predikant Cornelis Nozeman verdedigde de eer van Socrates. Hij betoogde dat deugdzaamheid de grond was, waarop het heil te verwachten was. Hij kon zich juist heel goed voorstellen dat Socrates gewoon in de hemel was.

Hiermee heb ik, denk ik, verwoord hoe in onze kringen al eeuwen gedacht wordt over de vraag of de christelijke godsdienst nu de enige weg tot het heil is of niet. Het zal het antwoord van de meeste mensen hier zijn. Alle godsdiensten, alle grote levensfilosofieën zoeken naar een antwoord op de vragen van het leven. Het ene antwoord is niet principieel beter dan het andere. Vandaar ook dat Remonstranten weinig hebben met zending. Laat iedereen maar op zijn eigen manier zalig worden, wat dat ook moge betekenen.

Tegelijkertijd: is Jezus daarmee dan geworden tot een held zoals er zovele anderen zijn? Vandaag betoog ik graag dat Jezus toch net iets meer is dan dat. Let wel: ik zeg dat dat voor mij geldt. Hierin kunt u gerust een ander standpunt innemen. Dat is het mooie van mijn vak. Ik word betaald om te praten over iets waar niemand wat van af weet, ook ik niet.

Toch geldt voor mij, dat het christendom op een wel heel bijzondere manier het goddelijke een gezicht geeft. In Jezus hebben mensen in zijn tijd bij uitstek het goddelijke herkend. In wat hij zei, in wat hij deed, zagen ze het gezicht van God doorbreken. Is de essentie van het christendom niet juist dit: God is niet ver weg, maar God is heel concreet aanwezig in een mensenkind, in deze mens. Meer dan anderen deed hij aan God denken. Meer dan anderen was hij het gezicht van God.

Bij uitstek nodigt hij ons uit, te herkennen hoe dichtbij het goddelijke was. Voor mij is het niet nodig, om mijn heil bij andere godsdiensten of andere helden te zoeken. Iedereen die dat wil doen, moet dat gewoon doen, maar voor mij is het niet nodig. Mooier dan dit zal het niet worden. Voor mij is het voldoende om hier een leven lang over na te denken. Over een mens die zo zijn medemens en zijn Schepper centraal zette, dat hijzelf bijna een goddelijke uitstraling kreeg: ‘het gelaat van God dat ons aanziet’, zo zegt de Belijdenis van de Remonstrantse Broederschap het.

Veelal klinkt het argument tegen het exclusief in het christendom geloven als volgt: als ik in India was geboren, zou ik nu een heel andere godsdienst aanhang. Maar een oudere, remonstrantse dame had een heel prachtig antwoord: maar de Heer heeft gemaakt dat ik hier ben geboren, dus ik hoef me er geen zorgen over te maken. Ik doe het met het christendom.

We beginnen vandaag met de week naar Pasen toe. We horen over de laatste dagen van het leven van Jezus. We horen hoe hij bereid is zijn leven te geven voor zijn vrienden. Hoe hij tot het einde volhoudt, hoe hij zijn boodschap niet wil opofferen voor zijn eigen welzijn. Hij houdt vast. In de Hof van Gethsemane ziet hij zijn vijanden komen en toch zegt hij: Sta op, laten we gaan.

Volgende week is het Pasen. Dan vieren we dat de dood uiteindelijk geen vat kreeg op deze held. Dat hij leefde, zijn dood, maar ook onze dood voorbij, zoals de Remonstrantse Geloofsbelijdenis het leert.

Daar heb ik geen ander bij nodig.

Amen.

Orgelspel

Gebeden, afgesloten met Onze Vader (gezongen, Strategier)

Eeuwige God,

In geloof willen we u bidden voor uw wereld. Ontferm u over uw mensen. Geef kracht, waar mensen eenzaam zijn. Geef moed, waar het leven moedeloos maakt. Geef bescheidenheid, waar de hoogmoed op de loer ligt.

Sterk ons, wanneer de angst ons in zijn greep houdt. Bemoedig ons, wanneer wij niet weten hoe we verder moeten. Neem ons op in uw liefde, als ons leven voorbijgaat. vertroost ons, als ons hart vol is van verdriet. Kortom: God van alle mensen, wees met ons. Zonder u kunnen we niet.

In de stilte van ons hart willen we bidden voor wat we niet hardop kunnen of willen zeggen. God, u die hoort in het verborgene, verhoor ons en wees met ons, als we bidden in de stilte.

[...]

Met christenen van alle tijden en plaatsen bidden we tezamen

[Gezongen onze Vader]

Inleiding belijdenis

Als het geen coronatijd was, dan zou deze zondag het moment zijn, waarop mensen aangenomen zouden worden als leden van de Remonstrantse Broederschap. We zouden luisteren naar gedeelten uit hun belijdenis. Het zou ons inspireren, om te horen wat deze mensen inspireert.

Omdat dat vandaag niet gaat, wil ik nu de belijdenis voorlezen zoals die door de Remonstrantse Broederschap in 2006 is aangenomen. Woorden die voor niemand bindend zijn, maar die naar de woorden van de schrijver van de eerste belijdenis in 1621, Simon Episcopius, een vuurbaken willen zijn, iets waarop je je zou kunnen richten. Zijn stok om andere gelovigen mee te slaan, maar een staf om mee op pad te gaan. Mogen deze woorden zo ook nu te denken geven.

Voorlezen geloofsbelijdenis

Wij beseffen en aanvaarden dat wij onze rust niet vinden
in de zekerheid van wat wij belijden,
maar in verwondering over wat ons toevalt
en geschonken wordt;

dat wij onze bestemming niet vinden in onverschilligheid en hebzucht,
maar in wakkerheid en verbondenheid met al wat leeft;

dat ons bestaan niet voltooid wordt door wie we zijn en wat we hebben,
maar door wat oneindig groter is dan wij kunnen bevatten.

Door dit besef geleid, geloven wij in Gods Geest
die al wat mensen scheidt te boven gaat
en hen bezielt tot wat heilig is en goed,
opdat zij, zingend en zwijgend,
biddend en handelend,
God eren en dienen.

Wij geloven in Jezus, een van Geest vervulde mens,
het gelaat van God dat ons aanziet en verontrust.
Hij had de mensen lief en werd gekruisigd
maar leeft, zijn eigen dood en die van ons voorbij.
Hij is ons heilig voorbeeld van wijsheid en van moed
en brengt ons Gods eeuwige liefde nabij.

Wij geloven in God, de Eeuwige,
die ondoorgronde liefde is, de grond van het bestaan,
die ons de weg van vrijheid en gerechtigheid wijst
en ons wenkt naar een toekomst van vrede.

Wij geloven dat wij zelf,
zo zwak en feilbaar als wij zijn,
geroepen worden om
met Christus en allen die geloven verbonden,
kerk te zijn in het teken van de hoop.
Want wij geloven in de toekomst van God en wereld,
in een goddelijk geduld dat tijd schenkt
om te leven en te sterven en om op te staan,
in het koninkrijk dat is en komen zal,
waar God voor eeuwig zijn zal: alles in allen.

Aan God zij de lof en de eer
in tijd en eeuwigheid
Amen

Slotlied 550 Verheug u, gij dochter van Sion

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde,
Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
Haar taak in deze wereld, met haar noden.
En werken we dan samen verder aan onze levensopdracht,
Onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede. Amen.

Orgelspel